

η παράγραφος και η περίληψη

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Παράγραφος είναι το θεματικά αυτοτελές τμήμα του γραπτού πεζού λόγου, το οποίο διαθέτει νοηματική ενότητα και είναι στενά συνδεδεμένο με το συνολικό κείμενο.

Ο ρόλος της παραγράφου

Με τη χρήση της παραγράφου, επιδιώκεται η αποτελεσματική μεταβίβαση επαρκών πληροφοριών, που φωτίζουν μια πλευρά του ευρύτερου προβληματισμού ενός θέματος.

Η παράγραφος αποτελεί μικρογραφία της έκθεσης τόσο **δομικά** όσο και **λειτουργικά**.

Δομικά

Παράγραφος	Έκθεση (δοκίμιο)
Θεματική πρόταση - περίοδος	Πρόλογος
Λεπτομέρειες (σχόλια)	Ανάπτυξη
Περίοδος κατακλείδα	Επίλογος

Λειτουργικά

Όπως η έκθεση, έτσι και η παράγραφος προσεγγίζει μια πτυχή ενός προβλήματος – φαινομένου, το αναπτύσσει διεξοδικά και προσφέρει, καταληκτικά, έγκυρο και χρήσιμο πληροφοριακό υλικό στον αναγνώστη.

Ειδικότερα:

Η παράγραφος δεν έχει την αυτοτέλεια της δοκιμιακής έκθεσης, γιατί εξαρτάται νοηματικά από την προηγούμενη και προετοιμάζει την επόμενη.

Οι παράγραφοι διακρίνονται μεταξύ τους μορφικά και νοηματικά:

Μορφικά

Ο πρώτος στίχος δε βρίσκεται στο ίδιο ύψος με τους άλλους στίχους, η πρώτη λέξη γράφεται πιο μέσα από τις πρώτες λέξεις των στίχων.

Νοηματικά

- Πολλές παράγραφοι μαζί, οργανωμένες λογικά γύρω από ένα νοηματικό κέντρο, συναποτελούν την έκθεση.
- Ένα γραπτό κείμενο χωρίς επιμελημένη παραγραφοποίηση προδιαθέτει αρνητικά τον αναγνώστη και τον απωθεί αισθητικά.
- Ο χωρισμός μιας έκθεσης σε παραγράφους είναι μια μορφή στίξης. Όπως το κεφαλαίο γράμμα στην αρχή της πρότασης δείχνει ότι αρχίζει μια νέα νοηματική ενότητα, έτσι και ο χωρισμός της έκθεσης σε παραγράφους ενημερώνει τον αναγνώστη σε μια νέα φάση του θέματος.
- Η έκταση μια ολοκληρωμένης νοηματικά και λειτουργικής παραγράφου θα πρέπει συμβατικά να οριοθετείται μεταξύ 8 – 15 στίχων· εξαίρεση αποτελεί η μεταβατική παράγραφος, η οποία, επειδή δεν έχει αναπτυξιακό χαρακτήρα αλλά συνδετικό, συγκροτείται από λιγότερους στίχους.
- Όλα τα γραπτά κείμενα χωρίζονται σε παραγράφους, γιατί αυτό υπηρετεί και σηματοδοτεί την ολοκλήρωση ενός νοήματος και τη μετάβαση σε μια άλλη νοηματική ενότητα.

ΔΟΜΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Α. Θεματική περίοδος

Είναι η πρόταση που εκθέτει την ιδέα και αναγγέλλει το περιεχόμενο της παραγράφου.

Αποτελεί τη βάση (κεντρικό άξονα) όπου οικοδομείται η υπόλοιπη παράγραφος.

Είναι συνήθως η πρώτη ή η δεύτερη περίοδος της παραγράφου.

Στο γράψιμο το πρώτο βήμα είναι να διαλέξετε τι θα περιλάβετε στην παράγραφο σας και τι θα αποκλείσετε. Πρέπει να διατυπώσετε με σαφήνεια τη θεματική σας πρόταση, που θα περιορίζει και θα κάνει πιο συγκεκριμένο το θέμα σας. Να εκφράζει με σαφήνεια, ακρίβεια και συντομία την κύρια ιδέα της παραγράφου. Μια τέτοια πρόταση είναι ασφαλής οδηγός τόσο για σας όσο και για τον αναγνώστη σας και δείχνει τι θα περιλάβει η παράγραφός σας.

Τρόποι έναρξης μιας θεματικής πρότασης

- «Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι...»
- «Είναι γνωστό ότι...»
- «Δεν υπάρχει αμφιβολία...»
- «Είναι κοινός τόπος...»
- «Θα ήταν πλάνη, αν υποστήριζε κανείς ότι...»
- «Είναι γεγονός ότι...»
- «Είναι σαφές ότι...»
- «Αν ευρύνουμε την παρατήρησή μας...»
- «Κοινοτοπία τείνει να αποτελέσει η άποψη...»
- «Είναι ευρύτατα εδραιωμένη η άποψη...»
- «Δύσκολο, αν όχι αδύνατο, θα ήταν να αντιτεθεί κανείς στην άποψη...»
- «Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι...»
- «Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι...»
- «Κατά κοινή ομολογία...»
- «Υποστηρίζεται συχνά ότι...»
- «Λέγεται συχνά ότι...»

Συνδεδετικές λέξεις - φράσεις που συνδέουν τη θεματική πρόταση με τις λεπτομέρειες

- «Ειδικότερα...»
- «Πράγματι...»
- «Πιο συγκεκριμένα...»
- «Αναλυτικότερα...»
- «Γι' αυτό λοιπόν...»
- «Με άλλα λόγια...»
- «Φυσικά...»
- «Βέβαια...»
- «Αναντίρρητα...»
- «Έτσι...»
- «Οπωσδήποτε...»
- «Αρχικά...»
- «Στην περίπτωση αυτή...»
- «Αυτό ισχύει στο μέτρο που...»
- «Είναι αλήθεια ότι...»
- «Η διαπίστωση αυτή δεν αποτελεί λεκτική υπερβολή»
- «Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία...»
- «Με αφετηρία τη θέση αυτή...»
- «Κατά συνέπεια είναι ανάγκη...»
- «Σε μια τέτοια περίπτωση...»
- «Στο πλαίσιο αυτό κατανοούμε...»
- «Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι...»

B. Λεπτομέρειες

Οι άλλες προτάσεις που αναπτύσσουν επαρκώς την ιδέα της θεματικής πρότασης. Στηρίζουν και τεκμηριώνουν τη θεματική πρόταση. Διασαφηνίζουν, αιτιολογούν, παρουσιάζουν τα αποτελέσματα, ώστε να εξασφαλίζεται η επαρκής ανάπτυξη της ιδέας που προβάλλεται στη θεματική.

Ο ρόλος των λεπτομερειών: Αν εξαιρέσουμε τη θεματική πρόταση κάθε πρόταση μέσα σε μια καλή παράγραφο μπορεί να ταξινομηθεί σε δύο ομάδες: τις βασικές και τις βοηθητικές. Κάθε βασική πρόταση υποστηρίζει άμεσα την κύρια ιδέα της παραγράφου παρέχοντας στον

αναγνώστη κάτι καινούργιο γι' αυτήν. Κάθε βοηθητική πρόταση υποστηρίζει έμμεσα τη βασική πρόταση στην οποία ανήκει αναπτύσσοντάς την και καθιστώντας την ευκολονόητη και επιπλέον υποστηρίζει έμμεσα τη θεματική πρόταση βοηθώντας τη βασική πρότασή της ν' αναπτύξει την κύρια ιδέα.

Γ. Κατακλείδα

Το γενικό συμπέρασμα που ολοκληρώνει όσα έχουν αναλυθεί στις λεπτομέρειες.

Συγχρόνως, προετοιμάζει τη μετάβαση στην επόμενη παράγραφο. Η πρόταση κατακλείδα πρέπει να θυμίζει στον αναγνώστη την κύρια ιδέα της παραγράφου.

Παρατηρήσεις

Η κατακλείδα πρόταση ή περίοδος είναι προαιρετική
Για να εκπληρώσει το ρόλο της, χρειάζεται να είναι σύντομη, περιεκτική και σαφής.

Ενδεικτικοί τρόποι έναρξης της περιόδου κατακλείδας

- «Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα...»
- «Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε...»
- «Γίνεται, επομένως, εύκολα αντιληπτό...»
- «Εύκολα, λοιπόν, μπορεί ο καθένας να συμπεραίνει...»
- «Από τη μέχρι τώρα αποδεικτική διαδικασία γίνεται φανερό...»
- «Εύκολα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα...»
- «Συμπερασματικά, έχει καταστεί σαφές...»

Παράδειγμα

Περιεχόμενο	Δομή
Αναντίρρητα, η τεχνολογία επέφερε κοσμογονικές αλλαγές στον πολιτισμό και αποτέλεσε ευλογία για τον άνθρωπο.	Θεματική πρόταση
Είναι αλήθεια ότι μετέτρεψε την εργασία, χάρη στα μέσα που εξασφάλισε, από επίμοχθη και επώδυνη σε άκοπη και απλή διαδικασία. Παράλληλα, απομάκρυνε το φάσμα της πείνας από ένα μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας και απάλλαξε τον άνθρωπο από την ασφυκτική κυριαρχία της φύσης. Αξίζει, επίσης να παρατηρηθεί ότι με τη συνδρομή της τεχνολογικής ανάπτυξης τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν πλέον κτήμα των περισσότερων ανθρώπων του πλανήτη.	Λεπτομέρειες
Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα παραπάνω στοιχεία, χωρίς να εξαντλούν τον πίνακα των προσφορών της τεχνολογίας προς τον άνθρωπο, δικαιώνουν το χαρακτηρισμό της ευλογίας που της αποδίδεται.	Κατακλείδα

ΑΡΕΤΕΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Για να διασφαλιστεί «ολοκληρωμένη» παράγραφος πρέπει να υπάρχουν:

1. Σαφής σκοπός

Σαφής είναι ο σκοπός της παραγράφου, όταν διατυπώνεται με καθαρότητα στη θεματική πρόταση και καθορίζει την ανάπτυξη της παραγράφου. Η σωστή διατύπωση ενός σκοπού σε μια θεματική πρόταση επιτυγχάνεται με συγκεκριμενοποίηση του σκοπού της παραγράφου.

Παράδειγμα

Η Θ.Π. «Η παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων βλάπτει» δεν έχει σαφή σκοπό. Αν θελήσω να αναπτύξω το θέμα της δεν θα ξέρω τι να πρωτογράψω. Πρέπει λοιπόν να συγκεκριμενοποιήσω το στόχο μου.

Η Θ.Π. «Η πολύωρη και άκριτη παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων ενέχει τον κίνδυνο πνευματικής αλλοτρίωσης του τηλεθεατή» είναι σαφώς πιο συγκεκριμένη και σαφής Θ.Π.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βλ. βιβλίο *Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο* σελ. 172

2. Επαρκής ανάπτυξη

Αναφέρεται στο πληροφοριακό υλικό με το οποίο διασαφηνίζεται ή αποδεικνύεται η κύρια ιδέα της παραγράφου κατά τρόπο πειστικό. Επαρκής θεωρείται η ανάπτυξη της παραγράφου που παρέχει σφαιρική, έγκυρη και ολοκληρωμένη πληροφόρηση στον αναγνώστη.

Η πληρότητα της παραγράφου προϋποθέτει:

- Συγκέντρωση αξιόλογου και επαρκούς αποδεικτικού υλικού.
- Αποφυγή τεχνητής διόγκωσης του γνωστικού υλικού με πλατειασμούς, ταυτολογίες και επαναλήψεις λεκτικές ή νοηματικές.

Η ακόλουθη παράγραφος είναι ανεπαρκώς αναπτυγμένη:

Η εξαχρείωση των ηθών στο δημόσιο βίο είναι βασική αιτία της περιθωριοποίησης των νέων. Πράγματι, η εξαχρείωση των ηθών στο δημόσιο βίο παρεμποδίζει τη δημιουργία προτύπων, τα οποία θα αποτελούν δείκτες ορθής συμπεριφοράς για τους νέους ανθρώπους.

Μπορεί να αποκτήσει επάρκεια, αν συμπληρώσουμε τα ακόλουθα:

Βρισκόμαστε κυριολεκτικά μπροστά σε μια κατάλυση του δημόσιου ήθους, που οδηγεί μαθηματικά το νέο άνθρωπο σε καθολική στάση αμφισβήτησης και έλλειψης σεβασμού προς κάθε φόρμα ζωής. Αντίδραση «φυσιολογική», όταν αυτοί στους οποίους είναι εμπιστευμένες οι αναγκαίες για τη διατήρηση της κοινωνικής ευπρέπειας και συνοχής φόρμες τις καταστρατηγούν και τις εξευτελίζουν και μάλιστα απροκάλυπτα και βάνουσα.

3. Ενότητα

Εξασφαλίζεται όταν οι λεπτομέρειες της παραγράφου (πληροφορίες, παραδείγματα, σχόλια, ιδέες ...) έχουν άμεση ή έμμεση συνάφεια με το σκοπό της θεματικής περιόδου. Γι' αυτό σε μια παράγραφο αναπτύσσεται ένα μόνο επιμέρους θέμα, αυτό που δηλώνεται στη θεματική περίοδο.

Για να επιτευχθεί η ενότητα της παραγράφου πρέπει:

- να κατανοείται η κύρια ιδέα της θεματικής πρότασης.
- να αναζητούνται οι λεπτομέρειες εκείνες που έχουν λογική συνάφεια με το σκοπό της θεματικής πρότασης και τον στηρίζουν πειστικά.

- να αποκλείονται όσες λεπτομέρειες απομακρύνονται από το κεντρικό ζητούμενο – σκοπό της παραγράφου ή είναι ασήμαντες.

Στην ακόλουθη παράγραφο τα υπογραμμισμένα σημεία παραβιάζουν την αρχή της ενότητας.

Η ιστορία καλλιεργεί και αναπτύσσει τις ανώτερες νοητικές λειτουργίες. Η διδασκαλία της αναπτύσσει πνευματικά τον άνθρωπο, γιατί καλλιεργεί τη μνήμη με τη χάραξη γεγονότων, προσώπων και χρονολογιών. τη φαντασία με την αναπαράσταση και ανασύνθεση σκηνών και γεγονότων της ζωής του παρελθόντος· την αντικειμενική κρίση με την αμερόληπτη εκτίμηση και χαρακτηρισμό πραγμάτων, καταστάσεων και προσώπων. τη νόηση, προσφέροντας ευκαιρίες στον άνθρωπο να κάνει εμβαθύνσεις, διασαφήσεις, συγκρίσεις και να συσχετίζει έννοιες και συλλογισμούς. διευκολύνει τους πολιτικούς και στρατιωτικούς να σχεδιάσουν τις συμμαχίες τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βλ. βιβλίο *Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο* σελ. 174

4. Αλληλουχία Νοημάτων

Οι λεπτομέρειες μιας παραγράφου πρέπει να συνδέονται λογικά, ώστε η μια να απορρέει από την άλλη. Με την εξασφάλιση λογικής αλληλουχίας ο αναγνώστης κατανοεί την πορεία της σκέψης και μπορεί να ελέγχει την ορθότητα των ιδεών μας. Αντίθετα, η έλλειψη λογικής αλληλουχίας οδηγεί σε λογικά χάσματα, αντιφάσεις και αυθαίρετα συμπεράσματα, που ζημιώνουν την παράγραφο.

Στην ακόλουθη παράγραφος τα υπογραμμισμένα σημεία παραβιάζουν την αρχή της αλληλουχίας, καθώς το αποτέλεσμα προηγείται του αιτίου.

Η δυτικοευρωπαϊκή κοινωνία είναι μια ανεπτυγμένη κοινωνία. Πράγματι, η οικονομική της υποδομή είναι τεράστια. Οι κάτοικοι απολαμβάνουν ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο, ενώ κράτος και πολίτης ζουν σε αγαστή συνεργασία. Η βιομηχανία και η τεχνολογία βρίσκονται σε παγκόσμια πρωτοπορία. Το μέλλον για κάποιον νέο δεν είναι δυσοίωνο, ενώ η παιδεία λειτουργεί ικανοποιώντας το μεγαλύτερο μέρος των απαιτήσεων. Περιττό, βέβαια, να τονίσει κανείς ότι, από πολιτική άποψη, η Δυτική Ευρώπη αποτελεί πρότυπο δημοκρατίας. Δεν είναι άστοχη, λοιπόν, η

διαπίστωση ότι η Δυτικοευρωπαϊκή κοινωνία είναι μια ανεπτυγμένη κοινωνία.

Πώς κατατάσσονται οι λεπτομέρειες

- α. από τα γνωστά στα άγνωστα,
- β. από τα εύκολα στα δύσκολα,
- γ. από τα λιγότερο σπουδαία στα περισσότερα σημαντικά ή το αντίστροφο,
- δ. με χρονολογική σειρά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βλ. βιβλίο *Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο* σελ. 178

5. Συνοχή

Είναι η εκφραστική σύνδεση των νοημάτων, δηλαδή η κατάταξη των λεπτομερειών με τη χρήση κατάλληλων συνδετικών λέξεων ή φράσεων, ώστε να είναι εφικτή η παρακολούθηση του προβληματισμού του συγγραφέα.

Τρόποι που εξασφαλίζουν συνοχή στην παράγραφο:

Αντωνυμίες: Η χρήση αντωνυμιών ως συνδετικών αρμών νοημάτων αποτελεί έναν από τους πιο φυσικούς τρόπους σύνδεσης λεπτομερειών. Οι αντωνυμίες αναφέρονται σε προσδιοριζόμενα ουσιαστικά προηγούμενων προτάσεων ή περιόδων.

Μεταβατικές - διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις:

α) Λέξεις που δηλώνουν χρονική σχέση:

ταυτόχρονα, συγχρόνως, προηγουμένως, ύστερα, έπειτα, στη συνέχεια, αμέσως, τέλος, κατόπιν, εν τω μεταξύ, αργότερα, τώρα, πριν, ενώ, καθώς, αφότου ...

β) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν πρόθεση, ομοιότητα, αναλογία, συμπλήρωση:

επιπλέον, επίσης, ακόμα, επιπροσθέτως, παράλληλα, εξάλλου, εκτός απ' αυτό, συμπληρωματικά, κοντά σ' αυτό, ας σημειωθεί ακόμη ότι, δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη ότι, θα αποτελούσε παράλειψη αν...

γ) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν αντίθεση - εναντίωση:

ωστόσο, αντίθετα, εντούτοις, παρόλο που, αντίστροφα, απεναντίας, μολαταύτα, άλλωστε, ακόμα και αν, μολονότι, παρ' όλα αυτά, σε αντίθεση μ' αυτό, δε συμβαίνει όμως το ίδιο κ.λ.π.

δ) Λέξεις ή φράσεις που εισάγουν επεξήγηση:
με άλλα λόγια, ειδικότερα, αυτό σημαίνει ότι, δηλαδή, συγκεκριμένα, σαφέστερα, μια διευκρίνιση στο σημείο αυτό είναι απαραίτητη, για να γίνει πιο σαφές, ακριβέστερα...

ε) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν συμπέρασμα ή σχέση αιτίου – αποτελέσματος:
επομένως, συνεπώς, συμπερασματικά, άρα, επιλογικά, κατά συνέπεια, όπως προκύπτει, ανακεφαλαιώνοντας γι' αυτό το λόγο, αυτό οφείλεται σε, αυτό έχει ως αποτέλεσμα, για τους παραπάνω λόγους

στ) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν τοπική σειρά ή σχέση:
εδώ, εκεί, κοντά, μακριά, στο σημείο αυτό, μέσα έξω

η) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν έμφαση ή βεβαιότητα:
πράγματι, ιδιαίτερα, ξεχωριστά, αξίζει να τονιστεί, ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται, εκείνο που προέχει, είναι αξιοπρόσεκτο ότι, προπάντων, ειδικά, περισσότερο, το κυριότερο όμως είναι, αναντίρρητα, είναι σαφές, είναι γεγονός, οπωσδήποτε, βέβαια, φυσικά

θ) Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν διάζευξη:
ή – ή, είτε – είτε, ούτε – ούτε

Επανάληψη λέξεων - κλειδιών:

Πιο συγκεκριμένα, επαναλαμβάνουμε λέξεις - κλειδιά από πρόταση σε πρόταση π. χ. το αντικείμενο μιας πρότασης γίνεται υποκείμενο της επόμενης. Δεν είναι απαραίτητο η λέξη να είναι η ίδια. μπορεί να είναι μια συνώνυμη

π.χ. συνέπειες = αποτελέσματα

Συγγένεια - συνάφεια των νοημάτων:

Πολλές φορές τα νοήματα ανάμεσα σε δύο προτάσεις σχετίζονται τόσο στενά μεταξύ τους, ώστε να κρίνεται περιττή η τεχνητή μετάβαση με διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βλ. βιβλίο *Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο* σελ. 180

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Για την ανάπτυξη μιας παραγράφου πρώτιστα απαιτείται η συγκέντρωση επαρκούς και έγκυρου υλικού, με το οποίο θα υποστηριχθεί πειστικά η θεματική περίοδος. Στη διαδικασία της παραγραφοποίησης δεν πρέπει να υπάρχει αυτοσχεδιασμός αλλά προσχεδιασμός, εξασφάλιση αξιόλογων λεπτομερειών και μέριμνα για τη διάρθρωση – δομή τους. Η κάθε θεματική περίοδος αναπτύσσεται ανάλογα με την πρόθεση του συντάκτη, το σκοπό για τον οποίο γράφει.

Ειδικότερα η ανάπτυξη μιας παραγράφου μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής τρόπους:

- με ορισμό
- με διαίρεση
- με παραδείγματα
- με σύγκριση - αντίθεση
- με αναλογία
- με αιτιολόγηση
- με αίτιο - αποτέλεσμα
- με συνδυασμό μεθόδων

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ορισμός είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Η έννοια αυτή κατά κανόνα παρουσιάζεται στη θεματική περίοδο της παραγράφου και κατόπιν στις λεπτομέρειες αναλύονται τα κύρια χαρακτηριστικά της.

Ο ορισμός οριοθετεί πλήρως και διαφοροποιεί μια έννοια από άλλες συναφείς.

Ορίζω σημαίνει: ανακαλύπτω μια άλλη λέξη, γενικότερη και πιο γνωστή από την οριζόμενη, η οποία να αποδίδει τα γενικά χαρακτηριστικά της και στη συνέχεια γνωστοποιώ εκείνες τις λεπτομέρειες που θα επιτρέψουν τη διάκρισή της από μια άλλη (ειδοποιός διαφορά) π.χ.: «Η οικογένεια περιγράφει τον κοινωνικό θεσμό που βασική αποστολή έχει, ανάμεσα σε άλλες να προετοιμάσει ολόπλευρα το νέο άνθρωπο για την πλήρη και αρμονική ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο».

Ο ορισμός πρέπει ν' απαντά στην υποτιθέμενη ερώτηση του αναγνώστη : «Τι εννοείτε με αυτό;»

Ένας ορισμός δεν μπορεί να περιέχει την οριστέα έννοια: π.χ.: «Ψυχρό είναι καθετί που προκαλεί το αίσθημα ψύχους.

Είδη ορισμών

Οι ορισμοί ταξινομούνται με διάφορους τρόπους:

A. Ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια

→ Αναλυτικοί:

Περιορίζεται στη δήλωση των γνωρισμάτων μιας έννοιας, π.χ.: «Ο άνθρωπος είναι θηλαστικό δίποδο».

→ Συνθετικοί ή Γενετικοί:

Δηλώνεται ο τρόπος κατά τον οποίο συνδυαζόμενα τα γνωρίσματα παράγουν την οριστέα έννοια, π.χ.: «Περιφέρεια είναι η γραμμή, που σχηματίζεται από ένα σημείο, το οποίο κινούμενο μένει στην ίδια απόσταση από ένα άλλο σημείο, το οποίο καλείται κέντρο».

B. Με κριτήριο την έκτασή τους:

→ Σύντομοι:

Εκτείνονται σε μερικούς στίχους, π.χ.: «Γλώσσα είναι κώδικας σημείων ορισμένης μορφής, με την οποία επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας».

→ Εκτεταμένοι:

Εκτείνονται σε μια ή περισσότερες παραγράφους, π.χ.: «Συνείδηση είναι το ψυχικό κέντρο, από το οποίο αναχωρούν και στο οποίο επιστρέφουν όλες οι ψυχικές ενέργειες, αντιλήψεις, σκέψεις, επιθυμίες. αυτό που δέχεται τις επιδράσεις του εξωτερικού κόσμου και τις μεταφέρει στη γλώσσα του, τις αφομοιώνει, τις δαμάζει, τις διατηρεί με τη μορφή εντυπώσεων, αναμνήσεων, έξεων. Με άλλες λέξεις, συνείδηση είναι το κέντρο του ψυχικού μας σύμπαντος, το «Εγώ μας».

Δομή ορισμού

Σε κάθε παράγραφο ορισμού υπάρχουν κατά κανόνα:

α) η οριστέα έννοια (Ο.Ε)

→ πρόκειται για την έννοια που ορίζεται στην παράγραφο και αυτή δηλώνεται συνήθως στη θεματική περίοδο,

β) η έννοια γένους (Ε.Γ)

→ πρόκειται για την ευρύτερη κατηγορία εννοιών με τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, στην οποία ανήκει η οριστέα έννοια και

γ) η ειδοποιός διαφορά (Ε.Δ) → πρόκειται για τα στοιχεία εκείνα, που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από κάθε άλλη που ανήκει στο ίδιο γένος εννοιών

Οριστέα έννοια	Το Γένος της	Η Ειδοποιός διαφορά
Η έννοια που θα ορίσουμε	Η γενικότερη έννοια στην οποία εντάσσεται	Γνωρίσματα που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από άλλες του ίδιου γένους.
Οι παραλογές είναι	δημοτικά τραγούδια πολύστιχα και αφηγηματικά.	Μοιάζουν δηλαδή με μικρά έπη, όπως και τα ακριτικά, με τη διαφορά όμως ότι δεν εξυμνούν ηρωικά κατορθώματα, αλλά αφηγούνται τις δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με τον τρόπο των παραμυθιών

ΑΣΚΗΣΗ

Να δώσετε τον ορισμό των εννοιών *μετανάστευση* και *προσφυγιά*.

ΔΙΑΙΡΕΣΗ

Είναι ο χωρισμός ενός όλου σε μέρη. Ειδικότερα με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (διαιρετική βάση). Ο τρόπος αυτός παραγραφοποίησης μας αποκαλύπτει τα συστατικά στοιχεία που απαρτίζουν ένα αντικείμενο ή μια έννοια και μας βοηθά στην ολοκλήρωση της ακριβούς γνώσης των μερών, αλλά και στη συστηματοποίηση των ιδεών και των γνώσεων μας με βάση τις ουσιαστικές σχέσεις τους.

Ο τρόπος αυτός αναπτύξεως των παραγράφων μας αποκαλύπτει τα συστατικά στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα αντικείμενο ή μία έννοια και μας βοηθάει στην πληρέστερη κατανόησή τους, γιατί διασαφηνίζει συγχρόνως και τα κύρια χαρακτηριστικά τους.

Μια έννοια μπορεί να διαιρεθεί με περισσότερες από μία διαιρετικές βάσεις.

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ		
Η διαιρετέα έννοια	Η διαιρετική βάση	Τα μέρη της διαίρεσης
Η βασική ιδέα	Το κοινό γνώρισμα των ειδών που θα προκύψουν	Τα είδη που προκύπτουν από τη διαίρεση
<i>Πόλεμος</i>	<i>μέσα πολέμου</i>	<i>πυρηνικός βιολογικός συμβατικός</i>
<i>Πόλεμος</i>	<i>έκταση</i>	<i>παγκόσμιος περιφερειακός τοπικός</i>
<i>Πόλεμος</i>	<i>σκοπός</i>	<i>αμυντικός επιθετικός απελευθερωτικός</i>

Επαρκής είναι η παράγραφος με διαίρεση όταν:

- α) Η διαιρετική βάση είναι ενιαία
- β) Η διαίρεση περιλαμβάνει όλα τα είδη
- γ) Εξασφαλίζεται συνέχεια στην παράθεση των ειδών.
- δ) Σχολιάζονται όλα τα είδη που δηλώνονται στη θεματική πρόταση ή περίοδο.

Παράδειγμα

Ο πολιτισμός έχει δύο όψεις, την υλική και την πνευματική. Η πρώτη αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των υλικών αναγκών του ανθρώπου και περιλαμβάνει όλα τα ορατά επιτεύγματά του, από τα ατελή παλαιολιθικά εργαλεία μέχρι την τηλεόραση και τους υπολογιστές. Η δεύτερη έχει στόχο να ικανοποιήσει τις πνευματικές ανησυχίες του ανθρώπου, να απαντήσει στα προαιώνια ερωτήματά του για τη ζωή, το θάνατο, τη φύση, την αλήθεια, την ελευθερία. Εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη θρησκεία, την επιστήμη και την τέχνη.

ΑΣΚΗΣΗ

Αναπτύξτε την θεματική πρόταση που ακολουθεί σε μία παράγραφο με διαίρεση.

Διακρίνονται πολλά είδη μεταναστεύσεων, ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιούμε κάθε φορά.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Σε κάποιες περιπτώσεις η ανάπτυξη και η τεκμηρίωση της θεματικής περιόδου μιας παραγράφου γίνεται με τη χρήση παραδειγμάτων, τα οποία βέβαια έχουν σχέση με το νοηματικό πυρήνα της. Τότε θεωρούμε ότι ο τρόπος ανάπτυξης είναι με παραδείγματα.

Τα παραδείγματα είναι συγκεκριμένες περιπτώσεις που διαπιστώνουν το κύρος ενός κανόνα, γνωμικού, άποψης, ιδέας...

Τα παραδείγματα αντλούνται από την καθημερινή ζωή, την προσωπική εμπειρία, την ιστορία κ. α.

Παράδειγμα

Περιεχόμενο	Δομή
Το φάσμα ¹ της ανεργίας απειλεί την Ευρώπη.	Θεματική πρόταση
Οι αριθμοί, ακόμα και όταν δεν ψεύδονται, είναι αμείλικτοι. Το φράγμα του 10% έχει ξεπεραστεί πλέον. 400.000 επισήμως αναγνωρισμένοι είναι οι άνεργοι στη χώρα μας, ενώ αλλού, όπως στην Ισπανία και την Ιταλία η κατάσταση είναι πολύ χειρότερη.	Λεπτομέρειες
Η γηραιά ήπειρός μας λοιπόν πλήττεται από την ανεργία.	Κατακλείδα

ΑΣΚΗΣΗ

Αναπτύξτε την θεματική πρόταση που ακολουθεί σε μία παράγραφο με παραδείγματα.

Πολλοί ξένοι από φτωχές χώρες μεταναστεύουν σε αναπτυγμένες χώρες.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ - ΑΝΤΙΘΕΣΗ

Στην παράγραφο της κατηγορίας αυτής η θεματική περίοδος περιέχει τουλάχιστον δύο αντιθετικά μεταξύ τους δεδομένα, για τα οποία θα γίνει σχολιασμός στις λεπτομέρειες της παραγράφου. Εκεί θα εντοπιστούν τυχόν ομοιότητες και διαφορές (ή ένα μόνο από τα δύο) και πιθανόν να εξαχθεί και ένα αξιολογικό συμπέρασμα (π.χ. στην περίοδο κατακλείδα).

¹ φάντασμα

Τρόποι ανάπτυξης της σύγκρισης αντίθεσης

Στις λεπτομέρειες – σχόλια η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση – αντίθεση που πραγματοποιείται με δύο κυρίως τρόπους:

→ παρουσιάζοντας όλα τα γνωρίσματα ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους

→ καταγράφοντας σημείο προς σημείο τις ομοιότητες και τις διαφορές των συγκρινόμενων – αντιτιθέμενων μελών.

Η περίοδος κατακλείδα περιλαμβάνει το συμπέρασμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση.

Συνήθως, υπάρχουν διαρθρωτικές – συνδετικές λέξεις που μας καθοδηγούν να κατηγοριοποιήσουμε μια παράγραφο στο εν λόγω είδος. Για παράδειγμα, εμφανίζονται **αντιθετικοί σύνδεσμοι**: μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, μόνο, **άλλες αντιθετικές λέξεις**: εντούτοις, μάλιστα, μολαταύτα, αντίθετα, έπειτα (με αντιθετική και όχι χρονική σημασία), εξάλλου κ.α.

Παράδειγμα

Περιεχόμενο	Δομή
Έχει διατυπωθεί η ρήση πως η ημιμάθεια είναι χειρότερη της αμάθειας.	Θεματική πρόταση
Ο αμαθής διακατέχεται από μειωμένη αυτοπεποίθηση, αποφεύγει το διάλογο, συνειδητοποιεί την πνευματική του, κατωτερότητα, γεγονός που μπορεί να επιδράσει και θετικά, κινητοποιώντας τη διάθεσή του για απόκτηση γνώσεων. Ο ημιμαθής όμως είναι καταδικασμένος σε πνευματικό σκοταδισμό, αφού οι λίγες γνώσεις που κατέχει δημιουργούν δοκησιοφία ² , στοιχείο που ενισχύει την αδιαλλαξία, την απόλυτη στάση, τη μονολιθικότητα. Αυτή η ψευδαίσθηση της γνώσης, εκτός του ότι καθιστά πνευματικά στάσιμο το άτομο, επιπλέον το γελοιοποιεί, το εξευτελίζει, του αφαιρεί την ελπίδα.	Λεπτομέρειες (με σύγκριση αντίθεση) παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους

² δοκησιοσφοφός: αυτός που νομίζει τον εαυτό του σοφό

ΑΣΚΗΣΗ

Αναπτύξτε την θεματική πρόταση που ακολουθεί σε μία παράγραφο με σύγκριση – αντίθεση.

Στην καθομιλουμένη ταυτίζουμε τους πρόσφυγες με τους μετανάστες.

ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Αν η θεματική περίοδος είναι διατυπωμένη ως μεταφορά ή παρομοίωση, τότε η παράγραφος αναπτύσσεται με αναλογία, δηλαδή με μια εκτεταμένη παρομοίωση.

Με τη μέθοδο της αναλογίας βεβαιώνουμε την ομοιότητα ανάμεσα σε δυο αντικείμενα, φαινόμενα κ.λ.π. ανόμοια. π.χ.: «Η εξάπλωση μιας επιδημικής αρρώστιας γίνεται όπως και η εξάπλωση μιας πυρκαγιάς...»

Στη μέθοδο αυτή έχουμε δυο σκέλη – μέρη. το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο πιο οικείο που παρουσιάζει αναλογίες – ομοιότητες με το περιεχόμενο. Μια αναλογία δε βασίζεται πάντοτε στη λογική, δεν οδηγεί, δηλαδή σε λογικά αδιάσειστα επιχειρήματα.

Η δομή της παραγράφου με αναλογική ανάπτυξη:

- Θεματική περίοδος: Ορίζονται τα μέρη της αναλογίας.
- Σχόλια - Λεπτομέρειες: Προτάσσεται το μέρος της αναλογίας που είναι απλό και οικείο. Ακολουθεί το μέρος της αναλογίας που θέλουμε να διασαφηνίσουμε.
- Κατακλείδα: Συμπερασματικά εντοπίζεται το κοινό στοιχείο που συνδέει τα μέρη της αναλογίας.

Παράδειγμα

Ανθρώπινη ψυχή και χωράφι έχουν ανάγκη καλλιέργειας. Χωρίς καλλιέργεια η ψυχή μοιάζει με άγονο χωράφι. Μόνο η επίδραση της παιδείας στο χωράφι της ψυχής θα το γονιμοποιήσει και θα ικανοποιήσει τον καλλιεργητή του: αποκάλυψη αρετής, προτερημάτων, ικανοτήτων. Έτσι και το άγονο χωράφι, με την κατάλληλη καλλιέργεια θα γίνει εύφορο προς καρποφόρηση των σπόρων του φυτού.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Πολλές φορές η θεματική πρόταση ή η περίοδος διατυπώνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται η ανάγκη της αιτιολόγησης του ισχυρισμού – θέσης που εκφράζει.

Χρησιμοποιούμε λοιπόν τη μέθοδο της αιτιολόγησης, όταν βεβαιωθούμε ότι η θεματική περίοδος μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί;»

Για την ανάπτυξη μιας παραγράφου με αιτιολόγηση χρησιμοποιούνται:

- αιτιολογικές προτάσεις που εισάγονται με αιτιολογικούς συνδέσμους (γιατί, επειδή, αφού)
- υποθετικοί συλλογισμοί, που δηλώνουν τον όρο ή την προϋπόθεση με την οποία γίνεται κάτι (αν, εάν, σαν, άμα, υπό την προϋπόθεση)

Ενδεικτικό λεξιλόγιο για την ανάπτυξη παραγράφου με τη μέθοδο της αιτιολόγησης:

- **Ρήματα:** αποδίδεται, ευθύνεται, ερμηνεύεται, αιτιολογείται, πηγάζει, καταλογίζεται, ανάγεται κ.λπ.
- **Ουσιαστικά:** αιτία, αίτιο, λόγος, ευθύνη, παράγοντας, ρίζα, κίνητρο, εστία, ελατήριο.

Παράδειγμα

Η εγκληματικότητα διογκώνεται στην εποχή μας. Η εμφάνιση φαινομένων, όπως οι ανεπίτρεπτες οικονομικές ανισότητες, η κλιμάκωση της ανεργίας των νέων ανθρώπων και ο αποκλεισμός μεγάλων ανθρώπινων συνόλων από τα οικονομικά αγαθά βρίσκονται πίσω από την ανεξέλεγκτη έξαρση της διαφθοράς και της νεανικής εγκληματικότητας.

ΑΣΚΗΣΗ

Αναπτύξτε την θεματική πρόταση που ακολουθεί σε μία παράγραφο με αιτιολόγηση.

Πολλοί ξένοι από φτωχές χώρες μεταναστεύουν σε αναπτυγμένες χώρες

ΑΙΤΙΑ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Αναφέρουμε στη θεματική περίοδο την αιτία και τις συνέπειες – αποτελέσματα στην ανάπτυξη.

Είναι καλό να αποφεύγεται η απλή παράθεση – απαρίθμηση των συνεπειών· αντίθετα, προωθείται η παράγραφος, όταν σχολιάζονται επαρκώς τα στοιχεία (αποτελέσματα) που συγκροτούν την ανάπτυξη της παραγράφου.

Παράδειγμα

Τα αποτελέσματα της δωρικής εισβολής δεν άργησαν να φανούν. Όπου εγκαταστάθηκαν οι Δωριείς, σταμάτησε κάθε πρόοδος, η τέχνη οπισθοδρόμησε και οι άνθρωποι ξαναγύρισαν στις πρωτόγονες συνήθειες. Τα αγγεία τώρα είναι χοντροειδή και μεγάλα με άτεχνες παραστάσεις ή απλά γεωμετρικά σχήματα εν αντιθέσει προς τα κομψά κρητομυκηναϊκά με τις φυσικότερες παραστάσεις. Η θαλασσοκρατία πέρασε στα χέρια των Φοινίκων. Ακολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων προς τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους και τα μικρασιατικά παράλια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βλ. βιβλίο *Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο* σελ. 178

ΑΣΚΗΣΗ

Αναπτύξτε την θεματική πρόταση που ακολουθεί σε μία παράγραφο με αιτία – αποτέλεσμα.

Πολλοί ξένοι από φτωχές χώρες μεταναστεύουν σε αναπτυγμένες χώρες

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΜΕΘΟΔΩΝ

Πολλές φορές ο στόχος του συγγραφέα επικεντρώνεται στην αποτελεσματικότερη μετάδοση των διανοημάτων του και στην πληρέστερη έκθεση του αποδεικτικού υλικού. Αυτή η προτεραιότητα επιβάλλει το συνδυασμό δύο ή περισσότερων μεθόδων παραγραφοποίησης των αποδεικτικών συλλογισμών. Τα μέρη που απαρτίζουν την παράγραφο που αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων δεν είναι κατ' ανάγκη ισόποσα.

Παράδειγμα

Στην τέχνη υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι προσπαθούν να διακριθούν. Στον πρώτο, ο καλλιτέχνης εφαρμόζοντας προσεκτικά ό,τι οι άλλοι έχουν καταστήσει μιμείται τα έργα τους ή επιλέγει και συνθέτει τις ποικίλες ομορφιές τους, στον άλλο, ανάλογα την υπεροχή πρωταρχική πηγή είναι η φύση. Στον πρώτο διαμορφώνει ένα στιλ βασισμένο στη μελέτη έργων και παράγει είτε μιμητική είτε εκλεκτική τέχνη. στο δεύτερο με την άμεση παρατήρηση της φύσης, ανακαλύπτει αξίες που υπάρχουν σ' αυτή, και ποτέ πριν δεν έχουν μορφοποιηθεί. Έτσι δημιουργεί ένα στιλ πρωτότυπο. Τα αποτελέσματα του πρώτου τρόπου, καθώς επαναλαμβάνουν αυτό με το οποίο έχει κιόλας εξοικειωθεί το μάτι, αναγνωρίζονται και μετριούνται αμέσως. Αντίθετα, οι κατακτήσεις του καλλιτέχνη σ' ένα καινούργιο δρόμο πρέπει αναγκαία να είναι αργές, γιατί λίγοι είναι ικανοί να κρίνουν ό,τι παρεκκλίνει από τη συνηθισμένη πορεία, ή προικισμένοι να εκτιμούν τις πρωτότυπες λύσεις.

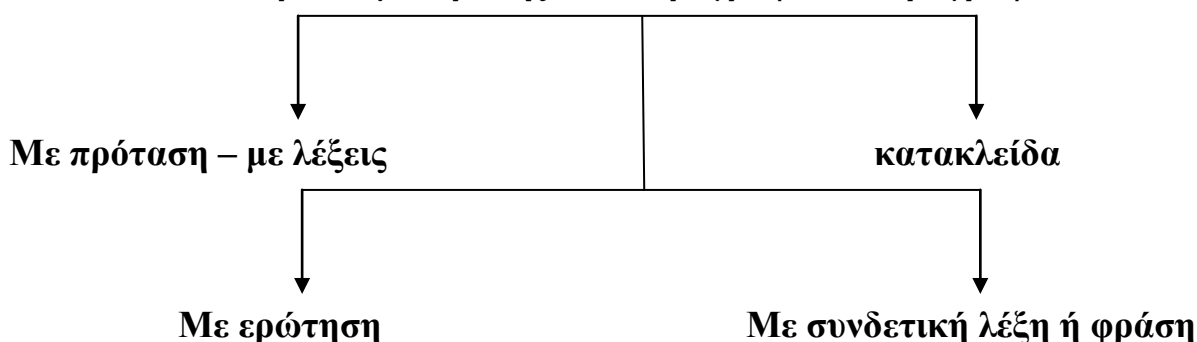
- Η παράγραφος αναπτύχθηκε με διαίρεση, αίτια - αποτελέσματα και αντίθεση.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΑΠΟ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ ΣΕ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ

Η σύνδεση παραγράφων μιας ενότητας δεν είναι απλή αθροιστική διαδικασία είναι ανάγκη η επόμενη παράγραφος να είναι λογική συνέχεια και απόρροια της προηγούμενης, ώστε να διασφαλίζεται η νοηματική αλληλουχία.

Η μετάβαση από μια παράγραφο στην άλλη να πραγματοποιείται κατά τρόπο φυσικό αλλά και αβίαστο και ν' αποφεύγεται η εξωτερική και επιδερμική σύνδεση. Χρηστικοί τρόποι μετάβασης από μια παράγραφο σε άλλη είναι :

Τρόποι μετάβασης από παράγραφο σε παράγραφο

A. ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ – ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑΣ:

Στην περίπτωση αυτή η κατακλείδα πρόταση όχι μόνο συνοψίζει το περιεχόμενο της παραγράφου, στην οποία ανήκει, αλλά και προεξοφεί την επόμενη παράγραφο.

Είναι ευνόητο ότι η επόμενη παράγραφος αρχίζει επαναλαμβάνοντας την κατακλείδα, την τελευταία ιδέα της παραγράφου και προσθέτει την κύρια ιδέα της νέας παραγράφου.

Παράδειγμα

Καθοριστικό, όχι όμως και μοναδικό, από την άποψη αυτή, είναι το γεγονός ότι στην εποχή μας η διάρκεια της φάσης της ενηλικίωσης είναι για λόγους σπουδών και γενικότερα εκπαίδευσης, παρατεταμένη όσο ποτέ άλλοτε στο παρελθόν. Το νεαρό άτομο παραμένει σε μια μετέωρη κατάσταση μεταξύ ανηλικότητας και ενηλικότητας για πολύ μεγαλύτερο διάστημα απ' ό,τι συνέβαινε άλλοτε. Στο παρελθόν υπήρχε μια σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη φάση της κοινωνικά ανεύθυνης ανηλικότητας και της υπεύθυνης ενηλικότητας, ενώ σήμερα παρεμβάλλεται μια περίοδος, που συνήθως ξεπερνάει τη δεκαετία, όπου το άτομο δεν μπορεί να θεωρηθεί ανεύθυνο, ούτε όμως αναλαμβάνει και υπεύθυνους κοινωνικούς ρόλους. Το στοιχείο αυτό πρέπει να συνδυαστεί – κάτι που χαρακτηρίζει την Ελλάδα όσο ίσως καμιά άλλη ευρωπαϊκή χώρα – **με την υπερπροστατευτικότητα της οικογένειας απέναντι στο παιδί.**

Το υπερπροστατευόμενο νεαρό άτομο, μαλθακοποιημένο και θεμελιακά ανίκανο για αυτοπειθάρχηση είναι ανέτοιμο και απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει τις αναπόφευκτες, στη φάση της ένταξής του στην ευρεία κοινωνία, αντιξοότητες και αντιστάσεις, δεδομένου ότι στην ευρεία κοινωνία λειτουργούν άλλα κριτήρια αποδοχής και δεν υπάρχει η αυτονόητη και χωρίς όρους αποδοχή της οικογένειας...

B. ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΜΙΑΣ Η ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ ΛΕΞΕΩΝ – ΚΛΕΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ:

Παράδειγμα

(...) Λέγοντας πρότυπα εννοούμε μια σχηματοποιημένη εικόνα μιας σειράς από αξίες αρμονικά συνδυασμένες μεταξύ τους, που εκφράζουν επιδιωκόμενους, από έναν άνθρωπο, στόχους. Σε κάθε κοινωνία άλλοτε άτυπα και άλλοτε συστηματικά προβάλλονται διάφορα πρότυπα...

Γίνεται σαφές ότι η αποδοχή **προτύπων** από τους νέους ανταποκρίνεται στην ανάγκη τους να οριοθετήσουν **στόχους** ζωής και να δώσουν διεξόδους στους προβληματισμούς τους...

Γ. ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΕΡΩΤΗΣΗΣ (Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΑΥΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ) :

Καλό είναι να αποφεύγονται οι ερωτήσεις και μάλιστα οι κοινότοπες ή τουλάχιστον να εγκαταλείπεται η φορτική επανάληψή τους.

Παράδειγμα

Αποτέλεσμα: πληθωρισμός στην κυκλοφορία «επιστημόνων» ανεργία στις κατηγορίες των υπαλλήλων του «κολλάρου», πληγωμένες από την «αδράνεια» της κοινωνικής συνείδησης, εξέργεση των αδικουμένων. Σύνθημα «κάτω τα ταμπού», «να καταλυθούν οι υπάρχουσες και να δημιουργηθούν νέες κοινωνικές δομές», «να δοκιμαστούν νέες μορφές πολιτικού βίου», κ.λ.π.

Πού και πότε θα απορροφηθούν οι «φιλόλογοι» και οι «νομικοί», οι «θεολόγοι» και οι «φυσικοί», οι «αρχιτέκτονες και οι «τοπογράφοι» μας που κατά εκατοντάδες ρίχνονται στην αγορά εργασίας αναζητώντας τύχη; Οι περισσότεροι από τους νέους αυτούς εγκατέλειψαν τα χωριά και την «πρωτογενή» παραγωγική εργασία των πατέρων τους, προσπέρασαν την περιοχή της «δευτερογενούς» οικονομίας.

(Ε. Παπανούτσος)

Δ. ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΜΙΑΣ ΣΥΝΔΕΤΙΚΗΣ ΛΕΞΗΣ Η ΦΡΑΣΗΣ:

1) Για πρόσθεση – συμπλήρωση – ομοιότητα :

Αφενός ... αφετέρου...

Επίσης ...

Παράλληλα...

Ακόμη ...

Επιπλέον ...

Επιπροσθέτως...

Εκτός απ' αυτό

Δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη ότι...

Χρειάζεται επίσης να σημειωθεί...

Αξίζει, επιπλέον ν' αναφερθούμε...

Όχι μόνο... αλλά και...

Θα αποτελούσε σοβαρή παράλειψη να μην τονίσουμε...

2) Για χρονική σύνδεση :

Ταυτόχρονα...

Συγχρόνως...

Αρχικά...

Ύστερα...

Αφότου...

Στη συνέχεια...

Ενώ ...

Μετά από αυτό...

3) Για αντίθεση – εναντίωση :

Και όμως...

Εντούτοις...

Απεναντίας...

Σε αντίθεση...

Μ' αυτό...

Ενώ...

Ωστόσο...

Μολαταύτα...

Αντίθετα...

Άλλωστε...

Από την άλλη πλευρά...

Συμπληρωματικά όταν θέλουμε:

1) Να αποδείξουμε τις αιτίες – παράγοντες σε μια παράγραφο, μπορούμε, ενδεικτικά να χρησιμοποιήσουμε τους παρακάτω τρόπους :

- Στη διαμόρφωση (του αρνητικού αυτού παράγοντα) σημαντικότατο ρόλο διαδραματίζει ...
- Τα βαθύτερα αίτια (της κοινωνικής αυτής μάστιγας) πρέπει να αναζητηθούν...
- Το φαινόμενο αυτό συνδέεται άμεσα...
- Αυτό που κυρίως ευθύνεται για την έξαρση...

- Το πρόβλημα αυτό ανάγεται σε πολλά και σύνθετα αίτια...
- Θα άξιζε όμως ν' αναρωτηθεί κανείς σε ποιους λόγους οφείλεται...
- Δεν πρόκειται, ωστόσο, ν' ανακαλύψουμε τα πραγματικά αίτια του νοσηρού αυτού φαινομένου, αν δεν λάβουμε υπόψη...

2) Να οργανώσουμε παραγράφους, για να καταδείξουμε τη θετική ή αρνητική επίδραση ενός παράγοντα, ενδεικτικά μπορούμε να ξεκινήσουμε με τους παρακάτω τρόπους :

- Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα...
- Το ίδιο (θετικά ή αρνητικά) αντανακλά η ύπαρξη του παράγοντα (αυτού) στην ατομική και κοινωνική ζωή...
- Ανυπολόγιστες, όμως, είναι οι επιπτώσεις...
- Στις (θετικές ή αρνητικές) επιπτώσεις συγκαταλέγονται...
- Ένα άλλο σύμπτωμα, όχι αμελητέο, είναι και τούτο...

3) Να προτείνουμε τρόπους αντιμετώπισης ενός θετικού ή αρνητικού παράγοντα, μπορούμε να αξιοποιήσουμε τους παρακάτω τρόπους έναρξης :

- Το νοσηρό αυτό φαινόμενο θα αντιμετωπισθεί ριζικά, αν...
- Επιτακτική προβάλλει η ανάγκη της άμεσης δραστηριοποίησης...
- Αποφασιστικής σημασίας κρίνεται η συμβολή...
- Σημαντικός είναι ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει...
- Αμετάθετο χρέος έχουμε ...
- Χωρίς όμως την εκδήλωση της ατομικής και συλλογικής προσπάθειας η αντιμετώπιση του προβλήματος καθίσταται δυσχερής...

4) Ενδεικτικές χρηστικές φράσεις που μπορούν να λειτουργήσουν ως αρχή γενικά της παραγράφου, αλλά και ως μετάβαση μεταξύ των παραγράφων (εναρκτικές – μεταβατικές φράσεις) :

- Είναι περιττό να τονιστεί ...
- Είναι απαραίτητο να επισημανθεί...
- Ξεχωριστός λόγος, όμως, πρέπει να γίνει...
- Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης...
- Είναι φανερό ότι...
- Προχωρώντας διαπιστώνουμε ότι...
- Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι...

- Πολλοί θα συμφωνούσαν με την άποψη...
- Επεκτείνοντας το συλλογισμό μας, θα λέγαμε...
- Προβάλλει, όμως, στο σημείο αυτό μια βαρυσήμαντη αντίρρηση...

ΑΣΚΗΣΗ: Με ποιους τρόπους αναπτύσσονται οι πιο κάτω παράγραφοι;

1. Η οικογένεια είναι η θεμελιώδης κοινωνική ομάδα, αναπόσπαστα δεμένη με τον κοινωνικό βίο των ανθρώπων. Αποτελείται από δύο ετερόφυλα άτομα – μη συγγενείς εξ αίματος – τα οποία έχουν ενωθεί με τα δεσμά του γάμου και έχουν συναποδεχθεί ότι θ' αντιμετωπίσουν από κοινού τα προβλήματα.
2. Ζούμε σε μια περιοχή όπου τα σημάδια αναζωπύρωσης του εθνικισμού είναι έκδηλα. Γεγονότα όπως αυτά που διαδραματίστηκαν στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο είναι εύγλωττα δείγματα εθνικιστικής έξαρσης.
3. Κοινωνία δεν είναι μόνο το απρόσωπο σύνολο ανθρώπων που έχουν κοινά πολιτιστικά γνωρίσματα, συνδέονται με κοινές παραδόσεις και αξίες και επιδιώκουν κοινούς στόχους· κοινωνία είναι και οι θεσμοί, οι κανόνες, οι αρχές και οι ιδέες που ρυθμίζουν τη ζωή των ανθρώπων που την αποτελούν. Τα ιδεολογικά και οργανωτικά αυτά σχήματα είναι προϊόντα της μακράς συμβίωσης των ανθρώπων. Χωρίς αυτά δε θα υπήρχε κοινωνική οργάνωση και συνοχή και επομένως ούτε και κοινωνική ζωή.
4. Αν επιχειρήσουμε να ταξινομήσουμε σχηματικά τα παιδαγωγικά ιδεώδη που διαμορφώθηκαν στην ευρωπαϊκή ιστορία, μπορούμε να τα διαφοροποιήσουμε σε τέσσερις κατηγορίες: α) το ατομικό ή το ατομικιστικό ιδεώδες της αγωγής β) το κοινωνικό ή κοινωνιοκρατικό ιδεώδες γ) το ανθρωπιστικό ιδεώδες και δ) το θρησκευτικό ή μεταφυσικό ιδεώδες της αγωγής.
5. Όπως είναι αναγκαία η ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών του ανθρώπου, έτσι είναι αναγκαία και η ικανοποίηση των πνευματικών και ψυχικών του αναγκών. (Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος [ο άνθρωπος έχει ανάγκη και από πνευματική τροφή]). Τις ανάγκες αυτές ικανοποιεί η ψυχαγωγία.

6. Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους «ανθρώπους του ναι» και τους «ανθρώπους του όχι». Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μια απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ' ένα αίτημα ή σ' ένα αντιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά, έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν και ζυγίσουν πιο ψύχραιμα τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση. Το «ναι» έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: «ω, βέβαια γίνεται», «μάλιστα, δεν αποκλείεται», «δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω», «θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω», «συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της» κ.ο.κ. Αντίθετα, οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το «όχι», η άρνηση είναι κατά κανόνα η πρώτη αντίδρασή τους, ακόμα και όταν έπειτα από ψυχραιμότερη κρίση ή επιγενέστερη συμπάθεια φανούν υποχωρητικοί. Αυτοί ξεκινούν αρνητικά: «αδύνατον, δε γίνεται», «αποκλείεται, μην το συζητείτε», «έχω την εντελώς αντίθετη γνώμη», «μη ματαιοπονείτε, χαμένος ο κόπος», «δεν είναι πολλές οι αλήθειες, αλλά μία» κ.ο.κ. Νομίζει κανείς ότι, στην κάθε περίπτωση, έχει να κάμει με ένα εντελώς διαφορετικό ψυχικό κλίμα. Εκεί αιθρία, ανοιχτός ορίζοντας, κάτι το μαλακό και το λείο. Εδώ συννεφιά, κλεισούρα, κάτι το σκληρό και το τραχύ.
7. Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια, όπως και μια μηχανή. Το αυτοκίνητο λ.χ. και η θεριζοαλωνιστική μηχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους (κίνηση κ.λπ.) ενέργεια καίγοντας βενζίνη. Το ηλεκτρικό ψυγείο ή ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μηχανές χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια, ηλεκτρικό ρεύμα. Κι ο οργανισμός βρίσκει, την αναγκαία για τις λειτουργίες του ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μηχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας λέγεται καταβολισμός. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μηχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση, χημικών ενώσεων.
8. Η ραδιενέργεια εντοπίζεται σε πολλά σημεία του κόσμου. Τα ραδιενεργά στοιχεία που αποδεσμεύονται με οποιοδήποτε τρόπο από τους πυρηνικούς αντιδραστήρες μολύνουν την ατμόσφαιρα, την υδρόσφαιρα και το έδαφος, με άμεσες εκπτώσεις στη ζωή των φυτών και των ζώων. Ας μη ξεχνάμε και τον κίνδυνο των κλιματικών αλλαγών, ο οποίος, θα προκύψει από ένα ενδεχόμενο

πυρηνικό νέφος, καθώς και από τη θερμότητα που εκλύεται και διαχέεται από τους πυρηνικούς αντιδραστήρες.

9. Το εμπόδιο στη γραπτή επικοινωνία μπορεί να υπερνικηθεί με το καλό γράψιμο και το σωστό διάβασμα. Μπορεί ο συγγραφέας να μας προσφέρει ένα καλοδομημένο και σαφές κείμενο, για να επικοινωνήσει άμεσα μαζί μας, αλλά μόνη της η προσπάθεια αυτή δεν αρκεί, πρέπει κι εμείς να κάνουμε το άλλο μισό του δρόμου. Ως αναγνώστες πρέπει να σκάβουμε τη σήραγγα της επικοινωνίας από τη δική μας πλευρά.
10. Δεν αληθεύει στη δική μας εποχή ότι ο Δάσκαλος δεν χρειάζεται να ανανεώνει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες αφού έχει να κάνει με παιδιά, ανώριμους δηλαδή ανθρώπους, που εύκολα δεσπόζει στον κύκλο τους. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι πηγές τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι.
11. Αναντίρρητα, η τεχνολογία επέφερε κοσμογονικές αλλαγές στον πολιτισμό και αποτέλεσε ευλογία για τον άνθρωπο. Είναι αλήθεια ότι μετέτρεψε την εργασία, χάρη στα μέσα που εξασφάλισε, από επίμοχθη και επώδυνη σε άκοπη και απλή διαδικασία. Παράλληλα, απομάκρυνε το φάσμα της πείνας από ένα μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας και απάλλαξε τον άνθρωπο από την ασφυκτική κυριαρχία της φύσης. Αξίζει, επίσης να παρατηρηθεί ότι με τη συνδρομή της τεχνολογικής ανάπτυξης τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν πλέον κτήμα των περισσότερων ανθρώπων του πλανήτη.

Η ΠΕΡΙΛΗΨΗ

A. Τι είναι:

- Η περίληψη είναι μία μορφή πύκνωσης του Λόγου.
- Αποδίδουμε μ' αυτήν σύντομα το περιεχόμενο ενός κειμένου.
- Εφαρμόζουμε την αφαιρετική μέθοδο: κρατούμε τα βασικά και παραλείπουμε τα δευτερεύοντα, τα λιγότερο σημαντικά.
- Η περίληψη δεν έχει την προχειρότητα των σημειώσεων. είναι νέο κείμενο (προσωπική δημιουργία).
- Με την περίληψη, επομένως, ελέγχεται η ικανότητά μας να κατανοούμε ένα κείμενο, να αποδίδουμε τα κύρια νοήματά του και να παράγουμε ένα νέο κείμενο με συνοχή και σαφήνεια. (γλωσσικές ασκήσεις για το ενιαίο λύκειο, εκδ. Ο.Ε.Δ.Β.,σελ. 203).

B. Δεν είναι

- Παράθεση σημειώσεων, αλλά δομημένο, «χτισμένο» με αλληλουχία, λογική συνέχεια και συνοχή κείμενο.
- *Πρωτογενές αλλά δευτερογενές, "ετεροκίνητο" θα λέγαμε, κείμενο.*

Πώς γράφω μία περίληψη:

A. ΠΡΟΕΡΓΑΣΙΑ

A1 Σε ολόκληρο το κείμενο

1. Διαβάζω προσεκτικά ολόκληρο το κείμενο που μου δόθηκε.
2. Εξομαλύνω γλωσσικά το κείμενο (ερμηνεία δυσνόητων ή και άγνωστων λέξεων και όρων, με βάση την ετυμολογική τους ανάλυση, τα συμφραζόμενα κ.λπ.).
3. Εντοπίζω το θέμα του κειμένου.
4. Διακρίνω τις παραγράφους που αντιστοιχούν στα μέρη του κειμένου (πρόλογος, κυρίως μέρος, επίλογος).
5. Διακρίνω τις νοηματικές ενότητες του κυρίως μέρους (ιστορική αναδρομή, αίτια, αποτελέσματα, προτάσεις κλπ).

A2 Τμηματικά κατά παράγραφο.

1. Υπογραμμίζω τις θεματικές προτάσεις (όπου υπάρχουν).
2. Υπογραμμίζω τις λέξεις - κλειδιά.
3. Διακρίνω τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες οι οποίες εντοπίζονται εύκολα, αν έχει προηγηθεί η παραπάνω εργασία.
4. Διατυπώνω τον πλαγιότιτλο (κεντρική ιδέα) της παραγράφου, ο οποίος εμπεριέχεται στη θεματική περίοδο, ή αν αυτή δεν υπάρχει, στο νοηματικό κέντρο της παραγράφου.
5. Εντοπίζω τη νοηματική σχέση της μιας παραγράφου με την άλλη (σύγκριση, αντίθεση, αιτιολόγηση, αίτιο – αποτέλεσμα,, διευκρίνιση, διάζευξη, , προϋπόθεση, συμπέρασμα, έμφαση, κ.ά.).

B. ΕΡΓΑΣΙΑ: Προχωρώ στη συγγραφή της περίληψης:

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Παρουσιάζω το συγγραφέα και τον τίτλο του κειμένου που μου δόθηκε. Αν έχουμε πληροφορίες για το είδος του κειμένου ή τον συγγραφέα, η λέξη συγγραφέας μπορεί να αντικατασταθεί αναλόγως από άλλες, όπως αρθρογράφος, δοκιμιογράφος κ.λπ. , π.χ. *Ο αρθρογράφος στο κείμενο ...*
2. Καταγράφω το θέμα ολόκληρου του κειμένου. (π.χ. *...πραγματούεται τη σημασία των ομαδικών αθλημάτων.*
3. Συνδέω τους πλαγιότιτλους των παραγράφων ή και τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες των παραγράφων με κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. διατηρώ τα κύρια ονόματα, τους επιστημονικούς και τεχνικούς όρους.
2. εκφράζομαι κυριολεκτικά και όχι μεταφορικά.
3. αποφεύγω τις απαριθμήσεις, τις βραχυγραφίες, τα αρκτικόλεξα.
4. δεν αντιγράφω αυτούσια κομμάτια του κειμένου.
5. όσες λέξεις ή φράσεις του συγγραφέα δεν επιδέχονται ισοδύναμες ή συνώνυμες, τις διατηρώ ως έχουν.
6. δεν αποδίδω περίληπτικά τα παραδείγματα (μπορώ να γράψω ... *εκθέτει σχετικά παραδείγματα.*

7. δε σχολιάζω και δεν κρίνω το περιεχόμενο του κειμένου, έστω κι αν διαφωνώ μ' αυτό.
8. ανά διαστήματα χρησιμοποιώ εκφράσεις που δηλώνουν τη συνέχεια του κειμένου όπως: *στη συνέχεια, ακολούθως, επιπρόσθετα, συμπερασματικά, καταληκτικά κ.ά.*
9. τηρώ το όριο των λέξεων με μια απόκλιση 10 – 15 λέξεων.

Γράφω σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας	
συχνά φράσεις ενεργητικής σύνταξης	ή παθητικής σύνταξης
<p><i>ο συγγραφέας αναφέρει, υποστηρίζει, εκφράζει την άποψη, τονίζει, επισημαίνει, σχολιάζει, εκφράζει τον προβληματισμό του, θέτει το ερώτημα, υπογραμμίζει την ανάγκη να, συνεχίζει την ανάλυση του αναφερόμενος, φέρνει παραδείγματα για να υποστηρίξει την άποψη πως/ότι..., πραγματοποιεί μια ιστορική αναδρομή στο θέμα αναφερόμενος σε..., αναζητά τα αίτια του X φαινομένου σε..., απαριθμεί τις εκφάνσεις / τα αποτελέσματα του X φαινομένου..., χρησιμοποιεί απόψεις μελετητών / αποτελέσματα ερευνών για να στηρίζει την άποψη πως... , καταλήγει στο συμπέρασμα πως/ότι...</i></p>	<p><i>π.χ. στο κείμενο αναφέρεται... κ.λπ. ή φράσεις του τύπου: «σύμφωνα με την άποψη τον συγγραφέα..., αποφεύγοντας, βέβαια, την καταχρηστική επανάληψη των φράσεων « ο συγγραφέας» ή «στο κείμενο».</i></p>
<p>Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ</p> <p>Ξεκινώ τη θεματική πρόταση της περίληψης ως εξής: <i>“Το άρθρο, κείμενο κ.λπ. πραγματεύεται, ασχολείται με, έχει ως θέμα του κ.λπ. ή αντικείμενο, θέμα του άρθρου, του βιβλίου ή της ομιλίας είναι κ.ά.</i></p>	

Δόκιμες – Στερεότυπες ενάρξεις περιληπτικού κειμένου

- Ο δημοσιογράφος στο άρθρο του καταγράφει τον προβληματισμό του αναφορικά...
- Ο συγγραφέας αναφερόμενος στο ρόλο που διαδραματίζει (η τηλεόραση) αναγνωρίζει...
- Το άρθρο αυτό θίγει το πολυσυζητημένο (πολύκροτο θέμα)...
- Ο δημοσιογράφος με αφορμή (την παράδοση στις αστυνομικές αρχές χρηματικού ποσού από νεαρό μετανάστη) διαπιστώνει ότι...
- Ο συντάκτης του παρόντος κειμένου τονίζει...
- Στο κείμενο αυτό υποστηρίζεται ότι...
- Στο κειμενικό αυτό απόσπασμα εκφράζεται η άποψη ότι...
- Στο δοκιμιακό αυτό κείμενο ο συγγραφέας πραγματεύεται...

- Σύμφωνα με το άρθρο...
- Ο επιφυλλιδογράφος εκφράζει την άποψη να προσεγγίσει...
- Κατά το συγγραφέα η πρωτοφανής έξαρση...
- Ο κειμενογράφος διαπιστώνοντας την κρίση που διέρχεται η σύγχρονη κοινωνία(...) επιχειρεί ...
- Η θέση του συγγραφέα είναι...
- Στο δημοσίευμα αυτό ο αρθρογράφος υπερασπίζεται την άποψη...
- Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο συγγραφέας διαπιστώνει , προσεγγίζει, φωτίζει ,διερευνά...
- Ο δοκιμιογράφος του αποδεικτικού αυτού δοκιμίου επιχειρηματολογεί...
- Το πρόβλημα που απασχολεί το συγγραφέα...
- Ο συγγραφέας στο άρθρο του αναφέρεται στο επίμαχο ζήτημα...
- Σε πρόσφατο δημοσίευμα του Τύπου προβάλλεται...
- Ο συγγραφέας διατυπώνει την άποψη ότι...

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

- ❖ παρακολουθώ ή αναδιοργανώνω τη δομή του αρχικού κειμένου.
- ❖ παρουσιάζω με λογική ακολουθία τις βασικές ιδέες.
- ❖ γράφω με ομαλή ροή και συνοχή.
- ❖ χρησιμοποιώ διαρθρωτικές λέξεις.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- ❖ παραλείπω όπου μπορώ τους ονοματικούς προσδιορισμούς (Ένας ξένος συγγραφέας = ένας συγγραφέας)
- ❖ αποδίδω μονολεκτικά τις περιφράσεις (η αμοιβαία στήριξη της προσπάθειας του ενός από τον άλλο = αλληλοϋποστήριξη)
- ❖ αντικαθιστώ τα υπώνυμα από το υπερώνυμα (οικογένεια, σχολείο, μέσα μαζικής ενημέρωσης, εκκλησία, κράτος = φορείς κοινωνικοποίησης)
- ❖ Απαλείφω δευτερεύουσες πληροφορίες: π.χ. σήμερα τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε λόγω της υπερπληροφόρησης → σήμερα τα παιδιά διαφέρουν.
- ❖ αντικαθιστώ μια σειρά προτάσεων από την ενέργεια που τις επιγράφει: π.χ. πολλοί αθλητές και αθλήτριες κάνουν αυστηρή δίαιτα, ξυπνούν νωρίς το πρωί και προπονούνται μέχρι αργά το

βράδυ, κοιμούνται συγκεκριμένη ώρα = πολλοί αθλητές ακολουθούν αυστηρό πρόγραμμα.

- ❖ επινώ θεματική πρόταση με βάση τις λεπτομέρειες: π.χ. ο Έλληνας δεν αισθάνθηκε ποτέ ότι το κράτος είναι δική του υπόθεση, όχι επειδή έχει τάσεις αναρχισμού αλλά επειδή οι κυβερνήσεις που του επιβλήθηκαν κατά καιρούς ήταν αποτέλεσμα ξένων επεμβάσεων με αυταρχική συμπεριφορά → ο Έλληνας αποξενώθηκε από το κράτος ,επειδή ήταν ξενόφερτο και καταπιεστικό.
- ❖ αφαιρώ τις συμπληρωματικές προτάσεις: π.χ. ο Δάσκαλος έχει να κάνει με ανώριμους ανθρώπους, δηλαδή με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους = ο δάσκαλος έχει να κάνει με ανώριμους.

Η αξιολόγηση της περίληψης

Η περίληψη είναι ένας τρόπος συνοπτικής απόδοσης ενός κειμένου. Με αυτήν επιδιώκεται:

- α. Η κατανόηση του κειμένου.
- β. Η πληροφόρηση των άλλων με λιτό και σαφή τρόπο για το περιεχόμενό του.
- γ. Η διάκριση του αναγκαίου από το περιττό, τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη γλώσσα του κειμένου.
- δ. Η δόμηση ενός νέου κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα.

Άρα για να αξιολογήσουμε ένα κείμενο περίληψης είναι σκόπιμο να συνεξετάσουμε:

- α. το περιεχόμενο (0 – 12 μονάδες)
- β. τη γλώσσα και το ύφος (0 – 8 μονάδες)
- γ. τη δομή (0 – 5 μονάδες)

1. Το περιεχόμενο της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται: Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου (του <u>θέματος</u>) του κειμένου.	1. Η αδυναμία κατανόησης, η απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
2. Η επιλογή των <u>σημαντικών ιδεών</u> πληροφοριών του κειμένου.	2. Η επιλογή δευτερευουσών ιδεών/ πληροφοριών σε βάρος των κύριων/σημαντικών.
3. Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.	3. Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.

4. Η υπερβολική αφαίρεση.

2. Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση)

Θετικά στοιχεία

θεωρούνται:

1. Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).

2. Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου με διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κ.λ.π.)

3. Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.

4. Η αντικειμενικότητα απέναντι στο συγγραφέα και τις απόψεις του.

Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η υφολογική μίμηση (η μίμηση του ύφους του συγγραφέα).

2. Η στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στην περίληψη. Όταν χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις ή λέξεις του συγγραφέα είναι προτιμότερο να τις δίνουμε σε εισαγωγικά.

3. Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, έλλειψη ακριβολογίας κ.λ.π.).

4. Η άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής - σχολιασμού στις ιδέες / πληροφορίες του κειμένου.

5. Οι υπεργενικεύσεις

3. Η δομή της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση, με λογική ακολουθία, των βασικών ιδεών.

2. Η γραφή ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.

3. Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

4. Η σύμμετρη έκταση

5. Η σωστή αναλογία μεταξύ γενικών

Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.

2. Η άτακτη παράθεση των ιδεών - πληροφοριών του κειμένου.

3. Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών / προτάσεων της περίληψης.

θέσεων και συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ σε ΚΕΙΜΕΝΟ

Αυτόματοι μεταφραστές (Άρθρο του Θ. Σπίνουλα από τον εβδομαδιαίο τύπο, ελαφρά διασκευασμένο.)

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΠΛΑΓΙΟΤΗΤΟΙ
<p>Στην εποχή της τηλεόρασης η κινούμενη εικόνα και ο ήχος έχουν την πρώτη θέση στις επικοινωνιακές προτιμήσεις του κοινού. Πολλοί είχαν προβλέψει τον θάνατο του γραπτού λόγου και εν μέρει επιβεβαιώθηκαν, μια και πολλές από τις πληροφορίες που παίρναμε μέσω του γραπτού λόγου πέρασαν πια στον ήχο και στην εικόνα. Έχει όμως ο καιρός κάτι γυρίσματα! Κανένας δεν είχε μπορέσει να προβλέψει την άνθιση του Ίντερνετ, το οποίο βεβαίως στηρίζεται στον γραπτό λόγο και μάλιστα προσβάσιμο με πολλαπλούς τρόπους.</p>	
<p>Το καλό με τον γραπτό ηλεκτρονικό λόγο είναι βέβαια ότι προσφέρεται για κάθε είδους επεξεργασία. Για παράδειγμα, μπορούμε να τυπώσουμε ένα κείμενο και να το διαβάσουμε όποτε θέλουμε, μπορούμε όμως να πάρουμε ένα κομμάτι του και να το ενσωματώσουμε σε ένα δικό μας κείμενο. Ακόμη, μπορούμε να το μεταφράσουμε με έναν αυτόματο μεταφραστή.</p>	
<p>Μην πάει το μυαλό σας σε κάποια ειδική συσκευή. Οι μοντέρνοι αυτόματοι μεταφραστές δεν είναι παρά μεγάλα προγράμματα που «τρέχουν» σε υπολογιστές. Τους τροφοδοτούμε με ένα κείμενο σε μια γλώσσα και μάς παράγουν το ίδιο κείμενο σε μια άλλη με ικανή πιστότητα. Χωρίς να ισχυριζόμαστε ότι οι αυτόματοι μεταφραστές σήμερα είναι επαρκείς, εντούτοις βρίσκονται σε τέτοιο σημείο, ώστε μπορούμε να ελπίζουμε ότι σε μια πενταετία θα είναι επαρκέστατοι για το μεγαλύτερο ποσοστό των συνηθισμένων κειμένων.</p>	

<p>Βεβαίως, λογοτεχνικά κείμενα, κείμενα με φαντασία και πολλές μεταφορές και παρομοιώσεις θα παραμένουν δυσπρόσιτα σε κάθε μηχανική ευφυΐα, αλλά αυτό δεν είναι προς θάνατο. Ακόμη σήμερα είναι λίγες οι γλώσσες που υποστηρίζονται και φυσικά είναι αυτές που ομιλούνται από μεγάλο αριθμό ανθρώπων και ανήκουν σε χώρες με μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, η αγγλική, η γαλλική, η γερμανική, η ιταλική και η ισπανική γνωρίζουν μεγαλύτερη πρόοδο από τα κινέζικα ή τα ελληνικά.</p>	
<p>Και γιατί να μη γίνεται μετάφραση και στον προφορικό λόγο; Πολύ απλά, η απαιτούμενη τεχνολογία είναι αρκετά πιο δύσκολη. Η αναγνώριση φωνής έχει ακόμη αρκετά χρόνια μπροστά της, ιδιαίτερα σε άλλες γλώσσες πλην της αγγλικής. Επιπλέον, μια αυτόματη μετάφραση πρέπει να βασιστεί στα προγράμματα του γραπτού λόγου. Ο χρόνος λοιπόν που θα χρειαστεί μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερος, χωρίς να υπάρχουν αυτή τη στιγμή σαφείς προοπτικές.</p>	

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΠΛΑΓΙΟΤΗΤΕΣ
<p>Στην εποχή της τηλεόρασης η κινούμενη εικόνα και ο ήχος έχουν την πρώτη θέση στις επικοινωνιακές προτιμήσεις του κοινού. Πολλοί είχαν προβλέψει τον θάνατο του γραπτού λόγου και εν μέρει επιβεβαιώθηκαν, μια και πολλές από τις πληροφορίες που παίρναμε μέσω του γραπτού λόγου πέρασαν πια στον ήχο και στην εικόνα. Έχει όμως ο καιρός κάτι γυρίσματα! Κανένας δεν είχε μπορέσει να προβλέψει την άνθιση του Ίντερνετ, το οποίο βεβαίως στηρίζεται στον γραπτό λόγο και μάλιστα προσβάσιμο με πολλαπλούς τρόπους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • εποχή τηλεόρασης => θάνατο γραπτού λόγου • άνθιση του Ίντερνετ (στηρίζεται στον γραπτό λόγο)
<p>Το καλό με τον γραπτό ηλεκτρονικό λόγο είναι βέβαια ότι προσφέρεται για κάθε είδους επεξεργασία. Για παράδειγμα, μπορούμε να τυπώσουμε ένα κείμενο και να το διαβάσουμε όποτε θέλουμε, μπορούμε όμως να πάρουμε ένα κομμάτι</p>	<p>πλεονεκτήματα γραπτού ηλεκτρονικού λόγου</p>

<p>του και να το ενσωματώσουμε σε ένα δικό μας κείμενο. Ακόμη, μπορούμε να το μεταφράσουμε με έναν αυτόματο μεταφραστή.</p>	
<p>Μην πάει το μυαλό σας σε κάποια ειδική συσκευή. Οι μοντέρνοι αυτόματοι μεταφραστές δεν είναι παρά μεγάλα προγράμματα που «τρέχουν» σε υπολογιστές. Τους τροφοδοτούμε με ένα κείμενο σε μια γλώσσα και μάς παράγουν το ίδιο κείμενο σε μια άλλη με ικανή πιστότητα. Χωρίς να ισχυριζόμαστε ότι οι αυτόματοι μεταφραστές σήμερα είναι επαρκείς, εντούτοις βρίσκονται σε τέτοιο σημείο, ώστε μπορούμε να ελπίζουμε ότι σε μια πενταετία θα είναι επαρκέστατοι για το μεγαλύτερο ποσοστό των συνηθισμένων κειμένων.</p>	<p><i>Αυτόματοι μεταφραστές</i> <i>_ τι είναι</i> <i>_ πώς λειτουργούν</i> <i>_ προοπτικές χρησιμότητας</i></p>
<p>Βεβαίως, λογοτεχνικά κείμενα, κείμενα με φαντασία και πολλές μεταφορές και παρομοιώσεις θα παραμένουν δυσπρόσιτα σε κάθε μηχανική ευφυΐα, αλλά αυτό δεν είναι προς θάνατο. Ακόμη σήμερα είναι λίγες οι γλώσσες που υποστηρίζονται και φυσικά είναι αυτές που ομιλούνται από μεγάλο αριθμό ανθρώπων και ανήκουν σε χώρες με μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, η αγγλική, η γαλλική, η γερμανική, η ιταλική και η ισπανική γνωρίζουν μεγαλύτερη πρόοδο από τα κινέζικα ή τα ελληνικά.</p>	<p><i>δυσκολίες</i> <i>→ σε λογοτεχνικά κείμενα</i> <i>→ λίγες οι γλώσσες που υποστηρίζονται</i></p>
<p>Και γιατί να μη γίνεται μετάφραση και στον προφορικό λόγο; Πολύ απλά, η απαιτούμενη τεχνολογία είναι αρκετά πιο δύσκολη. Η αναγνώριση φωνής έχει ακόμη αρκετά χρόνια μπροστά της, ιδιαίτερα σε άλλες γλώσσες πλην της αγγλικής. Επιπλέον, μια αυτόματη μετάφραση πρέπει να βασιστεί στα προγράμματα του γραπτού λόγου. Ο χρόνος λοιπόν που θα χρειαστεί μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερος, χωρίς να υπάρχουν αυτή τη στιγμή σαφείς προοπτικές.</p>	<p><i>η μετάφραση του προφορικού λόγου είναι αρκετά πιο δύσκολη</i></p>

Η περίληψη³

(ΘΠ) Στο άρθρο του ο κ. Σπίνουλας αναφέρεται στους αυτόματους μεταφραστές. (1η §) Αρχικά υποστηρίζει ότι ο φόβος για το θάνατο γραπτού λόγου διαψεύδεται λόγω της ανάπτυξης του διαδικτύου το οποίο βασίζεται στον γραπτό λόγο. (2η §) *Ενώ στη συνέχεια απαριθμεί τα πλεονεκτήματα γραπτού ηλεκτρονικού λόγου.* (3η §) *Ακολούθως διευκρινίζει τον τρόπο λειτουργίας των αυτόματων μεταφραστών και την προοπτική της χρησιμότητάς τους.* (4η §) Θεωρεί μειονέκτημα την αδυναμία αυτόματης μετάφρασης λογοτεχνικών κειμένων καθώς και τον περιορισμένο αριθμό γλωσσών που υποστηρίζονται από σχετικά ηλεκτρονικά προγράμματα. (5η §).

Κλείνοντας σημειώνει ότι η μετάφραση του προφορικού λόγου είναι αρκετά πιο δύσκολη.

³ ΘΠ = Θεματική περίοδος.

Λέξη/φράση υπογραμμισμένη παραπέμπει στο πρωτότυπο κείμενο, το κείμενο προς περίληψη

Λέξη/φράση με πλάγια γράμματα: διαρθρωτική λέξη/φράση